

ISSN 1819-5377 print / ISSN 1993-3509 online

**ЕКОНОМІКА БУДІВНИЦТВА І МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ЭКОНОМИКА СТРОИТЕЛЬСТВА И ГОРОДСКОГО ХОЗЯЙСТВА
ECONOMICS OF CIVIL ENGINEERING AND MUNICIPAL ECONOMY**

2014, ТОМ 10, НОМЕР 2, 131–138

УДК 658.115.31+658.114.2(1-32)(045)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ РЕГІОНУ

А. В. Кара

*Донецький державний університет управління,
163а, вул. Челюскінців, м. Донецьк, Україна, 83015.
E-mail: arcadia95@yandex.ru*

Отримана 18 лютого 2014; прийнята 25 квітня 2014.

Анотація. У цій статті досліджується житлово-комунальне господарство регіону як складна, відкрита, динамічна мезологістична система. Розроблено механізм узгодження інтересів учасників такої системи та запропоновано схему формування загального фонду її фінансових ресурсів. У своєму дослідженні автор дійшов висновку про необхідність застосування державно-приватного партнерства для вирішення проблеми високої витратності надання житлово-комунальних послуг. Це сприятиме розв'язанню конфлікту інтересів, учасниками якого є суб'єкти системи житлово-комунального господарства регіону та зовнішні суб'єкти, що становлять основу її ресурсного та фінансового забезпечення. З метою вибору пріоритетних для застосування державно-приватного партнерства об'єктів запропоновано їх сукупність розподілити за статусом «донор» та «реципієнт» згідно з їх можливостями генерувати сукупний позитивний фінансовий потік. Першочерговий пріоритет запропоновано закріпити за підприємствами з тимчасовим статусом реципієнта. Використання можливостей державно-приватного партнерства через переливання фінансових потоків між прибутковими та збитковими підприємствами в межах системи житлово-комунального господарства регіону сприятиме поступовому зростанню його фінансової спроможності.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство регіону, витрати, державно-приватне партнерство, фінансові ресурси, регіональна система, основні засоби, фінансовий потік, логістична система, фінансовий донор, фінансовий реципієнт.

ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННО- ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОМ ХОЗЯЙСТВЕ РЕГИОНА

А. В. Кара

*Донецкий государственный университет управления,
163а, ул. Челюскинцев, г. Донецк, Украина, 83015.
E-mail: E-mail: arcadia95@yandex.ru*

Получена 18 февраля 2014; принята 25 апреля 2014.

Аннотация. В данной статье исследуется жилищно-коммунальное хозяйство региона как сложная, открытая, динамическая мезологистическая система. Разработан механизм согласования интересов участников такой системы и предложена схема формирования общего фонда ее финансовых ресурсов. В своем исследовании автор пришел к выводу о необходимости использования государственно-частного партнерства для решения проблемы высокой затратности производства жилищно-коммунальных услуг, что будет содействовать разрешению конфликта интересов, участниками которого являются субъекты системы жилищно-коммунального хозяйства региона и внешние субъекты,

создающие основу ее ресурсного и финансового обеспечения. Для выбора приоритетных для применения государственно-частного партнерства объектов предложено их совокупность распределить по статусу «донор» и «реципиент» в соответствии со способностью генерировать совокупный положительный финансовый поток. Первоочередной приоритет предложено закрепить за предприятиями с временным статусом реципиента. Использование возможностей государственно-частного партнерства через перелив финансовых потоков между прибыльными и убыточными предприятиями в пределах системы жилищно-коммунального хозяйства региона будет содействовать постепенному росту ее финансовой способности.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство региона, расходы, государственно-частное партнерство, финансовые ресурсы, региональная система, основные средства, финансовый поток, логистическая система, финансовый донор, финансовый реципиент.

PERSPECTIVES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN REGIONAL HOUSING AND UTILITIES

Anzhelica Kara

*Donetsk State University of Management,
163a, Cheluskintsev Str., Donetsk, Ukraine, 83015.
E-mail: arcadia95@yandex.ru*

Received 18 February 2014; accepted 25 April 2014.

Abstract. This paper examines the regional housing and utilities as a complex, opened, dynamic mesologicistic system. The mechanism of interest coordination in this system and forming the general financial recourses fund scheme are proposed. The author came to the conclusion about the need to use public-private partnerships to the high level housing and utilities cost problem solving in this study. This will help to interest conflict resolution among regional housing and communal system members and external participant, which are realized the resources and financial support. The object division into «donor» and «recipient» according to their ability to generate cumulative positive cash flow are proposed to select public-private partnership using priority. Primary priority is proposed to consolidate the enterprises with the temporary recipient status. It is proposed to use the public-private partnerships opportunity to the financial capability increasing. It is possible through the financial flows redistribution between profitable and unprofitable companies within the housing and utilities sector in the region to rise the financial abilities.

Keywords: regional housing and utilities, cost, public-private partnerships, financial resources, regional system, fixed assets, cash flow, logistics system, financial donor, financial recipient.

Постановка проблеми

Житлово-комунальне господарство відноситься до базових галузей, що має забезпечувати потреби всіх учасників національної економіки. Отже, стан всіх галузей економіки та рівень життєзабезпечення населення країни чималою мірою залежить від стану житлово-комунального господарства, що підкреслює його високу економічну та соціальну значимість. На цей час галузь перебуває в стані перманентної кризи та хронічної збитковості через дві основні причини: високий рівень

зносу основних засобів та високу енергомісткість виробництва продукції та послуг. Зношеність основних засобів спричиняє зростання витрат житлово-комунальних підприємств за трьома складовими: проведення ремонтних робіт, нейтралізація наслідків виникнення аварійних ситуацій, безповоротні втрати ресурсів через аварії. Висока енергомісткість виробництва є результатом використання застарілих технологій, що не мають ресурсоощадного характеру та технологій з низьким рівнем КПД. Обидві причини призводять до зростання собівартості на-

дання житлово-комунальних послуг, якість яких є низькою, що не сприяє високому рівню платіжної дисципліни з боку споживачів. Подолання збитковості житлово-комунальної галузі через підвищення вартості відповідних послуг не тільки не вирішить проблем, що склалися на цей час в галузі (бо не усуне самі причини їх існування), але й може поглибити її та призвести до негативних соціальних наслідків. Тому першочергова увага має надаватися можливим напрямом зниження витрат галузі через впровадження ресурсощадних технологій та оновлення основних засобів. Але це потребує залучення відповідних обсягів фінансових ресурсів, ймовірність отримання яких з державного та місцевих бюджетів є незначною через високий рівень їх дефіцитності. Особливої актуальності в таких умовах набувають заходи, спрямовані на розвиток співпраці між державою та приватним капіталом, тобто активізація державно-приватного партнерства.

Проблемі використання державно-приватного партнерства в житлово-комунальному господарстві України приділяється значна увага в сучасних наукових публікаціях, серед яких слід відмітити роботи О. С. Вавричук [1], Є. С. Жданко [2], К. В. Павлюк та О. В. Степанової [3], Ю. В. Пирожкової [4], О. О. Сухіна [5], В. І. Торкатюк [6], Ю. Л. Петрушевського [7, 8] та інших.

Аналіз наукових публікацій показав, що всі автори вважають перспективним застосування державно-приватного партнерства у вирішенні проблем житлово-комунальної галузі, але недостатньо висвітленими залишаються питання ролі такого партнерства у вирішенні конфлікту інтересів учасників житлово-комунальних відносин та черговість передання певних об'єктів галузі приватним суб'єктам на взаємовигідних з державою умовах.

Мета роботи

Метою статті є позиціонування державно-приватного партнерства як інструменту досягнення компромісу інтересів серед суб'єктів житлово-комунальних відносин та ранжування об'єктів, що є перспективними для співпраці держави та приватного бізнесу.

Основна частина дослідження

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) регіону є складною, відкритою, динамічною ме-зологістичною системою, що об'єднує низку підсистем, функціонування яких зорієнтоване на повноцінне задоволення житлово-комунальних потреб кінцевих споживачів – населення, підприємств, установ та організацій в межах області. Системна складова ЖКГ регіону підкреслює не тільки наявність багатьох складових елементів, що можуть бути об'єднані в чотири основні групи (житлове господарство, комунальне господарство, регіональний благоустрій та комунальний транспорт), але й їх тісний взаємний зв'язок. Як і будь-яка інша соціально-економічна система, житлово-комунальне господарство регіону характеризується значною залежністю від стану зовнішнього середовища та має еволюційний характер. Отже, «збурення», що виникли в системі через ендогенні чи екзогенні чинники, в разі їх ігнорування не зникають, а мають тенденцію до подальшого посилення, що може призвести до розвитку кризових явищ. Житлово-комунальне господарство може забезпечувати свою життєздатність як система тільки за умови задоволення інтересів всіх суб'єктів, що входять до її складу, та зовнішніх суб'єктів, що становлять основу її ресурсного та фінансового забезпечення. Це є справедливим навіть за умови, що сама система буде неефективною (таке явище отримало назву «інституціональна пастка»). З житлово-комунальним господарством певними інтересами пов'язані такі економічні суб'єкти: постачальники; споживачі (населення, підприємства та організації); держава (в особі центральних та місцевих органів влади) та суб'єкти, які безпосередньо входять до самої системи (житлово-комунальні підприємства та організації). Основними причинами незадоволення учасників житлово-комунальних відносин у функціонуванні системи для споживачів є необґрунтовано високі тарифи за послуги низької якості; для постачальників – високий рівень дебіторської заборгованості житлово-комунальних підприємств за надані енергоносії та інші ресурси; для держави – необхідність надання великих обсягів субсидій через високу вартість житлово-комунальних послуг, низький рівень

платоспроможності населення та високу соціальну значимість галузі; для житлово-комунальних підприємств – збитковість галузі та практична відсутність прибутків, необхідних для модернізації та подальшого розвитку.

Через нереалізованість економічних та соціальних інтересів між зазначеними учасниками розгортається відповідний конфлікт, механізм якого є циклічним та розвивається за спіралеподібною траєкторією з висхідним вектором. Злам домінуючого вектора може бути досягнутий через оновлення основних засобів галузі та впровадження ресурсощадних технологій, що потребує наявності значного обсягу ресурсного та фінансового забезпечення. Ймовірність покриття такої потреби за рахунок державного фінансування є сумнівною через високу дефіцитність бюджету. Так, за даними Рахункової палати Верховної Ради України [9] дефіцит державного бюджету за основним фондом в 2013 р. зріс на 154,8 % проти 2012 р., досягши 53 546 млн грн., що становить 3,8 % номінального ВВП. Така фінансова ситуація обґрунтовує необхідність залучення на основах співпраці приватного капіталу до вирішення проблеми оновлення основних засобів та технологій галузі. Про необхідність розширення такої співпраці зазначено і в «Концепції розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві»: «Держава та приватні інвестори повинні об'єднати свої зусилля та фінансові ресурси для модернізації об'єктів житлово-комунального господарства і відновлення житлового фонду, розподіливши між собою не лише прибутки, які планується отримати від надання житлово-комунальних послуг, а і ризики, пов'язані з діяльністю в цій сфері...» [10].

Місце та роль державно-приватного партнерства в механізмі вирішення конфлікту інтересів між учасниками внутрішніх та зовнішніх відносин системи житлово-комунального господарства наведені на рис. 1. Одним з основних інтегративних елементів наведеного механізму є прагнення всіх сторін до зниження витрат на виробництво житлово-комунальних послуг.

Безперечно, державно-приватне партнерство не є панацеєю від усіх проблем галузі та до передання певних об'єктів житлово-кому-

нального господарства до приватного управління слід ставитися вельми зважено. Застосування державно-приватного партнерства має не тільки переваги, а й пов'язано з певними ризиками, систематизованими в роботі Ю. Л. Петрушевського [7].

Для визначення пріоритетних з цього погляду об'єктів всю сукупність житлово-комунальних підприємств регіону слід об'єднати в дві основні групи: донорські (які вже приносять прибуток) та реципієнти (збиткові підприємства). Застосування термінів «донор» та «реципієнт» до певних підприємств визначається його здатністю генерувати сумарний позитивний чистий фінансовий потік за результатами діяльності. Так, сукупний позитивний фінансовий потік підприємства-донора перевищує його від'ємний аналог, тобто таке підприємство є постачальником фінансових ресурсів в межах регіону. Сукупний же позитивний фінансовий потік підприємства-реципієнта є меншим за його від'ємний аналог, тобто таке підприємство поглинає частину фінансових ресурсів регіону у вигляді дотацій, субсидій та інших трансферів. В групі реципієнтів можна виділити постійну та тимчасову складові. До перших пропонується відносити підприємства, які за характером своєї діяльності не можуть бути прибутковими, що і обґрунтовує постійний характер їх статусу реципієнта. До других пропонується відносити підприємства, які на поточний момент є збитковими, але за певних умов в перспективі можуть змінити свій статус на донорський. Саме такі підприємства становлять найбільший інтерес з боку використання ДПП. В межах будь-якого регіону існують житлово-комунальні підприємства, які на поточний момент є збитковими, але за умови інвестування коштів в їх модернізацію та реконструкцію можуть стати постачальниками фінансових ресурсів для підприємств, що їх потребують, і так далі по всій мережі елементів регіональної системи ЖКГ за схемою, наведеною на рис. 2.

Оновлення матеріально-технічної бази і технологій окремих підприємств регіону за рахунок залучення приватного капіталу (зовнішніх джерел фінансування) сприятиме в подальшому зростанню обсягів фінансових ресурсів, що генеруватимуться самою логістичною системою ЖКГ. Логістична складова підкреслює

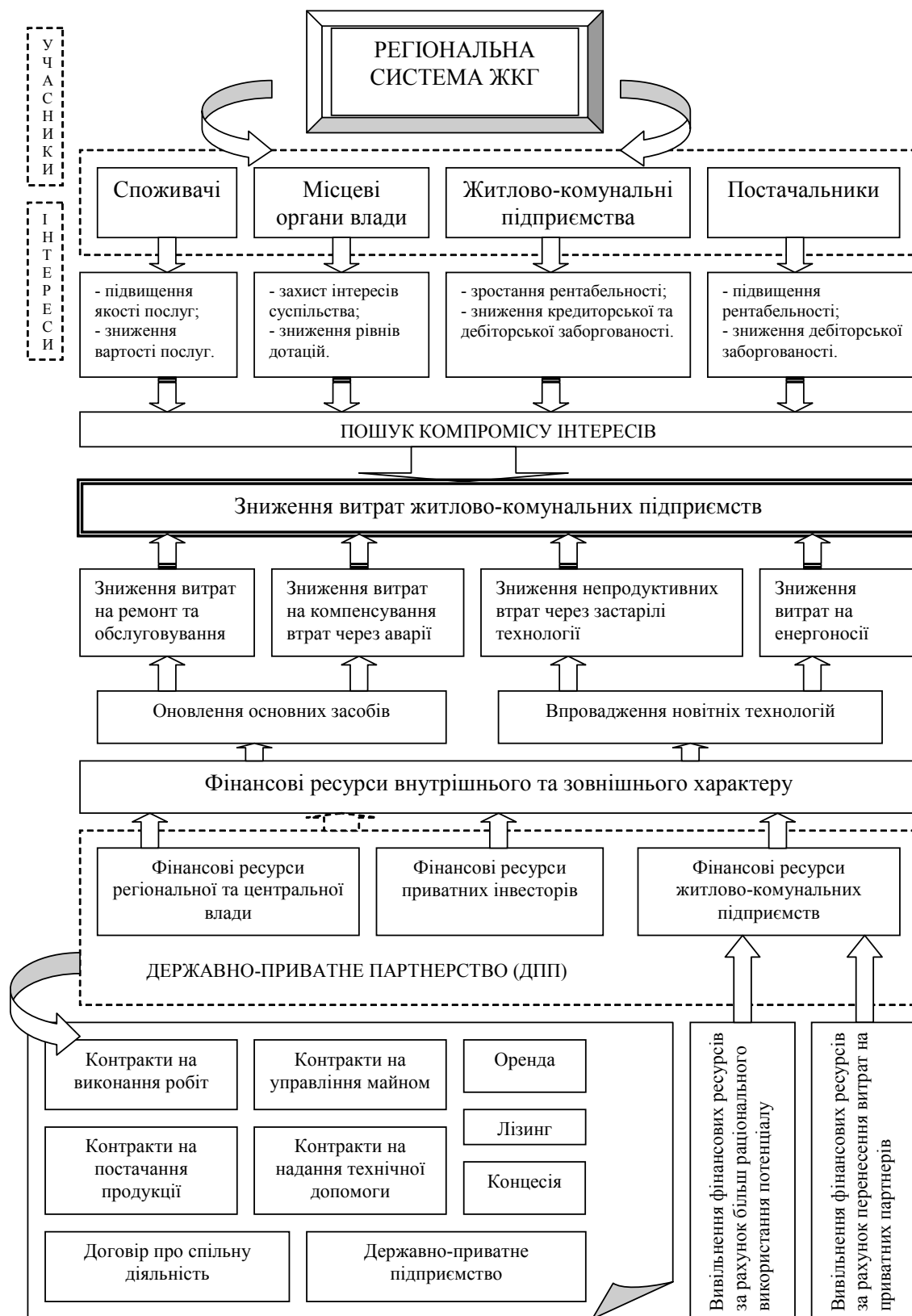
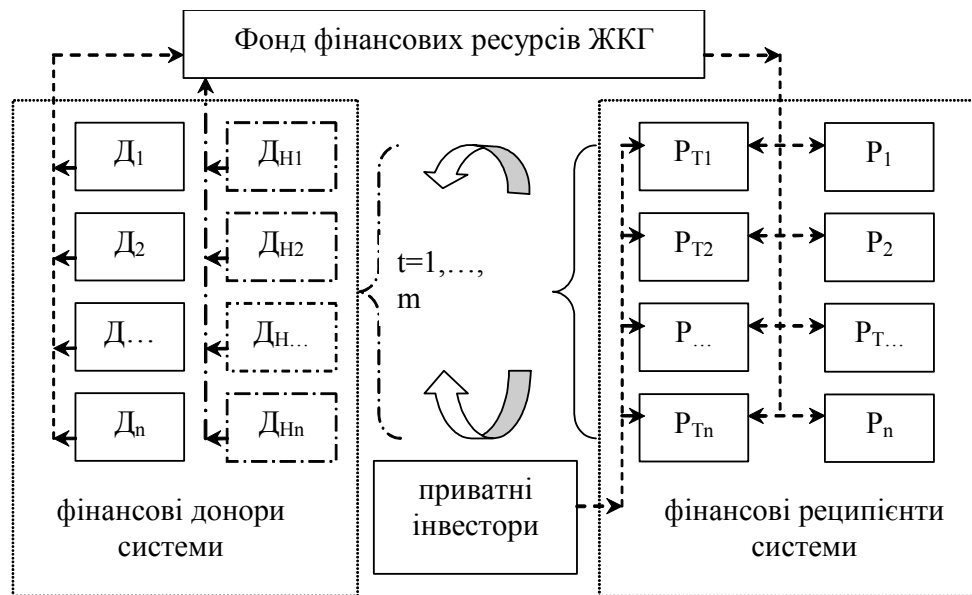

Рисунок 1. Механізм узгодження інтересів та зниження витрат через застосування потенціалу ДПП (авторська розробка).

Д – фінансові донори системи
 Д_н – підприємства, що змінили статус «реципієнт» на «донор»
 Р – фінансові реципієнти системи

Р_т – тимчасові фінансові реципієнти системи
 - - - -> – фінансові надходження
 ·····> – потенційні фінансові надходження

Рисунок 2. Загальна схема формування фонду фінансових ресурсів системи ЖКГ регіону (авторська розробка).

пріоритетність в споживчій вартості послуг таких складових: вартість місця та вартість часу. Об'єднання підприємств-донорів та підприємств-реципієнтів в єдину логістичну систему з відповідними грошовими потоками надасть можливість стабілізувати економічний стан житлово-комунальної галузі через перелив капіталу від прибуткових до неприбуткових елементів системи. Це сприятиме згладжуванню загальних фінансових результатів житлово-комунального господарства регіону та одночасному отриманню економічного і соціального ефектів. Система житлово-комунальних господарств може створюватися на будь-якому рівні, зокрема і на регіональному, як такому, що зрівноважує інтереси як окремих органів самоврядування, так і держави в цілому.

Висновки

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що проблема виходу житлово-комунального господарства регіонів з кризового стану для свого вирішення потребує за-

стосування механізму державно-приватного партнерства. Критичний стан житлово-комунальних підприємств значною мірою є результатом їх підвищеної витратності через зношеність основних засобів та використання ресурсомістких технологій з низьким рівнем КПД. Зниження загального обсягу витрат таких підприємств потребує значного фінансування, що через незначні можливості державного фінансування обґрунтовує необхідність залучення ресурсів приватного сектора на основі взаємовигідної співпраці з державою. Реалізація потенціальних можливостей державно-приватного партнерства сприятиме узгодженню інтересів суб'єктів житлово-комунальних відносин через досягнення загальної мети – зниження витрат на надання житлово-комунальних послуг. Пріоритетними об'єктами для передання до приватного розпорядження та управління, з точки зору держави, є підприємства-реципієнти з тимчасовим статусом. Поступова зміна підприємством тимчасового статусу реципієнта на донорський статус сприятиме знижен-

ню кількості збиткових підприємств та зростанню загального фінансового результату їх діяльності в житлово-комунальному господарстві регіону. Більш докладний розподіл

окремих підприємств за статусами є предметом подальших досліджень з проблеми управління витратами житлово-комунального господарства регіону.

Література

1. Вавричук, О. С. Співробітництво держави і приватного сектора у фінансовому забезпеченні житлово-комунального господарства [Текст] / О. С. Вавричук // Наука й економіка. – 2012. – № 1 (25). – С. 16–24.
2. Жданко, Є. С. Державно-приватне партнерство у ЖКГ: проблема реалізації та перспективи розвитку в Україні [Текст] / Є. С. Жданко // Економіка и право. – 2011. – № 3. – С. 26–32.
3. Павлюк К. В. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства в Україні [Електронний ресурс] / К. В. Павлюк, О. В. Степанова // Економіка промисловості. – 2010. – № 49. – Режим доступу : http://www.econindustry.org/arhiv/html/2010/st_49_26.pdf.
4. Пирожкова, Ю. В. Актуальні проблеми визначення меж публічно-правового впливу та державно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства в Україні: теоретико-правовий аналіз [Текст] / Ю. В. Пирожкова // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 1. – С. 158–163.
5. Сухін, О. О. Особливості державно-приватного партнерства для галузі ЖКГ [Текст] / О. О. Сухін // Економіка промисловості. – 2012. – № 3–4. – С. 249–251.
6. Розвиток приватно-державного партнерства у сфері житлово-комунального господарства України [Текст] / В. І. Торкатюк, О. В. Колосова, С. В. Крацова [та інш.] // Комунальне господарство міст. – 2011. – Вип. 100. – С. 64–70.
7. Петрушевський, Ю. Л. Механізми фінансово-бюджетного регулювання економіки ЖКГ в умовах фінансової нестабільності [Текст] / Ю. Л. Петрушевський // Економіка будівництва і міського господарства. – 2012. – Том 8, Номер 1. – С. 6–14.
8. Петрушевський, Ю. Л. Механізми формування інституту державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві [Текст] / Ю. Л. Петрушевський // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект : зб. наук. праць. – Донецьк : ДонНУ, 2012. – Т. 2. – С. 244–248.
9. Висновки щодо виконання Державного бюджету України за 2012 р. [Електронний ресурс] / Відповідальний за випуск: О. І. Тесленко. – Київ : Рахункова палата ВРУ, 2013. – 63 с. – Режим

References

1. Vavrychuk, O. S. The state and the private sector cooperation in financial housing and utilities providing. In: *Science and Economics*, 2012, Number 1(25), p. 16–24. (in Ukrainian)
2. Zhdanko, E. S. The Public-Private Partnerships in housing and utilities: the problem of implementation and prospects in Ukraine. In: *Economy and Law*, 2011, Number 3, p. 26–32. (in Ukrainian)
3. Pawluk, K. V.; Stepanova, O. M. The development of public-private partnership in the housing and communal services in Ukraine. In: *Industrial Economics*, 2010, Number 49. Accessed at: http://www.econindustry.org/arhiv/html/2010/st_49_26.pdf. (in Ukrainian)
4. Pyrozhkov, Yu. V. The actual problem of defining public law impact and the public-private partnership boundaries in the housing and utilities sphere in Ukraine: theoretical and legal analysis. In: *Journal of Zaporizhzhya National University*, 2011, Number 1, p. 158–163. (in Ukrainian)
5. Sukhin, O. O. The Public Private Partnership features in the housing and utilities. In: *Industrial Economics*, 2012, Number 3–4, p. 249–251. (in Ukrainian)
6. Torkatyuk, V. I.; Kolosova, O. V.; Kratsova, S. V.; Hrytsanenko, M. V.; Levchenko, S. A.; Brizhan, D. O. The public-private partnership development in housing and utilities in Ukraine. In: *Municipal economy of cities*, 2011, Issue 100, p. 64–70. (in Ukrainian)
7. Petrushevsky, Yuri. Mechanisms of financially-budgetary regulation of economy of housing and communal services in the conditions of financial instability. In: *Economics of Civil Engineering and Municipal Economy*, 2012, Volume 8, Number 1, p. 6–14. (in Ukrainian)
8. Petrushevsky, Y. L. The Institute of Public Private Partnership formation mechanisms in the housing and utilities. In: *Problems of foreign economic relations and attract foreign investments: regional aspect: Coll. sciences. works*, Donetsk: Donetsk National University, 2012, Volume 2, p. 244–248. (in Ukrainian)
9. The Conclusions on the the State Budget of Ukraine implementation in 2012 / Is responsible for the: Teslenko, O. I. Kyiv: Accounting Chamber of Parliament, 2013. 63 p. Accessed at: http://www.acrada.gov.ua/doccatalog/document/16741935/Visnovok_2012.pdf. (in Ukrainian)
10. Order Cabinet of Ministers of Ukraine from 16.09.2009 № 1184-p «The concept of public-private

доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16741935/Visnovok_2012.pdf.

10. Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві [Текст] : Розпорядження КМУ від 16 вересня 2009 р. № 1184-р. // Офіційний вісник України. – 2009. – № 78. – С. 36–40.

partnerships in the residential sector». In: *Official Bulletin of Ukraine*, 2009, Number 78, p. 36–40. (in Ukrainian)

Кара Ажеліка Валеріївна – здобувач Донецького державного університету управління. Наукові інтереси: державно-приватне партнерство в житлово-комунальному господарстві регіону.

Кара Анжелика Валериевна – соискатель Донецкого государственного университета управления. Научные интересы: государственно-частное партнерство в жилищно-коммунальном хозяйстве региона.

Kara Anzhelica – applicant for a degree of the Donetsk State University of Management. Research interests: public-private partnership in housing and communal services in the region.